

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กในอำเภอร่องควาง จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารตำราบทความและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเด็นดังนี้

1. ศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 1.1 ความหมายของศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 1.2 นโยบายศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 1.3 คุณลักษณะสำคัญของศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 1.4 เกณฑ์ในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 1.5 การรับรองมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 1.6 บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม
  - 2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
  - 2.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
3. การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก
  - 3.1 การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่
  - 3.2 การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ลิขสิทธิ์ © มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © Chiang Mai University

All rights reserved

ศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่

ความหมายของศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่

ศูนย์เด็กเล็กเป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็ก อายุ 0 - 5 ปี ในชุมชน ที่มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ โดยศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่ มีความหมายสองนัยยะ คือ เป็นกระบวนการพัฒนา (Process) และเป็นผลลัพธ์ของการพัฒนา (Outcome) (กรมอนามัย, 2547)

“ศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่” ความหมายเชิงกระบวนการ หมายถึง การระดมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนและประชาชน หรือ “ภาคีการพัฒนา” ในการจัดทำแผนงาน/โครงการศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่ ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเด็ก เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ปกครองเด็กและชุมชน โดยรอบและท้องถิ่น โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ศูนย์เด็กเล็กเป็นสถานที่ที่จะสร้างโอกาสให้เด็กเล็กเติบโตอย่างดีที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ และอย่างเท่าเทียมกัน

“ศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่” ความหมายเชิงผลลัพธ์ หมายถึง ศูนย์เด็กเล็กที่มีการจัดการควบคุม ส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยเอื้อ และขจัดหรือลดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความนํ้าอยู่ของศูนย์เด็กเล็ก โดยมุ่งหวังให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ ขณะเดียวกันผู้ดูแลเด็ก หรือพี่เลี้ยงเด็ก ได้รับการส่งเสริมให้สามารถทำงานได้อย่างมีความสุขกาย สบายใจ

สรุปได้ว่า ศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่เป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก 0-5 ปี ที่มีส่วนร่วมจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก เพื่อให้ศูนย์เด็กเล็กมีการบริหารจัดการที่ดีในทุกๆ ด้าน โดยมุ่งหวังให้เด็กเล็กที่ได้รับการดูแล มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ สามารถเติบโตอย่างดีที่สุด

นโยบายศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กอย่างเท่าเทียมกันทุกคน โดยเด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้ดูแลเด็กและเพื่อนๆ อย่างมีความสุข สะดวกสบาย สะอาด ถูกสุขอนามัย มีความปลอดภัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ ความคิดสร้างสรรค์อย่างเหมาะสม จึงมีนโยบายที่จะพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำโครงการศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่ในปีพ.ศ. 2546 และดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (กรมอนามัย, 2547) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็กอายุระหว่าง 2-6 ปี ในชนบทให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา อย่างถูกต้องตามวัยและมีความพร้อมที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา

2) เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับชุมชนให้สามารถช่วยเหลือตนเอง พัฒนาท้องถิ่นของตนและร่วมมือกันพัฒนาเด็กเล็กในท้องถิ่น โดยเผยแพร่วิทยาการแผนใหม่ไปสู่ บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็ก

3) เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานตามแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติใน ส่วนที่เป็นเขตพัฒนาชุมชน

4) เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อให้ใช้เวลาในการ ประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

ซึ่งกล่าวได้ว่าโครงการศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ มุ่งหวังที่จะส่งเสริมพัฒนาเด็กเล็กให้ครอบคลุม ในทุกๆ ด้าน โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้นำแนวคิดของชุมชนน่ายุ่มาผสมผสานเพื่อ กำหนดเป็นลักษณะสำคัญของศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่

คุณลักษณะสำคัญของศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่

คุณลักษณะสำคัญของศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ กำหนดโดยอาศัยแนวคิดของชุมชนน่ายุ่ ซึ่งจะ ครอบคลุม ผสมผสานระหว่างปัจจัยแวดล้อมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการ (กรมอนามัย, 2547) ดังนี้

1. ด้านสังคม

1.1 กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ทุกระดับ ผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ที่อยู่ในศูนย์เด็กเล็ก ได้รับการปลูกฝังการศึกษาในรูปแบบต่างๆตามความเหมาะสม การถ่ายทอด ความรู้ การฝึกอบรม ข้อมูลข่าวสาร อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว และทันเหตุการณ์

1.2 มีบริการด้านสุขภาพแก่เด็ก และเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ

1.3 มีความปลอดภัยในการอยู่อาศัยเรียนรู้ และการทำงานของเจ้าหน้าที่

1.4 ภาวการณ์พัฒนาทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

1.5 สิทธิของเด็กและเจ้าหน้าที่ในศูนย์เด็กเล็กได้รับการคุ้มครองทุกคน

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 มีบรรยากาศที่ดีของการระดมทุนจากแหล่งต่างๆในชุมชนเพื่อพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

2.2 เจ้าหน้าที่ศูนย์เด็กเล็กมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ

3. ด้านกายภาพ

3.1 การคมนาคมสะดวก และสาธารณูปโภคเข้าถึง

3.2 ตัวอาคารมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย

3.3 บริเวณภายนอกและภายในศูนย์เด็กเล็ก มีการจัดระเบียบและใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างเหมาะสม

3.4 มีการจัดบริการ โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและทันต่อความต้องการ เช่น มีห้องครัวที่รับประทานอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่รองรับขยะ ถูกสุขลักษณะและเพียงพอ เป็นต้น

3.5 มีพื้นที่และอาณาบริเวณ ที่เป็นพื้นที่สีเขียว หรือที่ว่างโล่งให้เด็กได้วิ่งออกกำลังกายหรือเป็นสนามเด็กเล่น

3.6 มีสื่ออุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

3.7 มีวัสดุ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสมและเพียงพอ

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

4.1 ศูนย์เด็กเล็กอยู่ห่างจากแหล่งมลพิษต่างๆ เช่น แหล่งที่ทำให้เกิดฝุ่นละอองมาก หรือเสียงดังรบกวนก่อให้เกิดความรำคาญ หรือกลิ่นเหม็น เป็นต้น

4.2 บริเวณภายในและภายนอกอาคาร มีความสะอาดและเป็นระเบียบไม่มีแหล่งที่ทำให้เกิดอันตรายแก่เด็ก

4.3 ภายในอาคารมีแสงสว่างเพียงพอ และมีการระบายอากาศที่ดี

4.4 มีการจัดการด้านสุขาภิบาลอาหาร และน้ำอย่างถูกสุขลักษณะ

4.5 มีการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างถูกสุขลักษณะ

5. ด้านการบริหารและการจัดการ

5.1 มีความโปร่งใส และยุติธรรม

5.2 มีประสิทธิภาพและมุ่งให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุด

5.3 ผู้เกี่ยวข้องและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน

ศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งการที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ได้นั้น จำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการประเมินศูนย์เด็กเล็กน่ายู่

เกณฑ์ในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ

กรมอนามัยได้จัดทำและปรับปรุงเกณฑ์การพัฒนาศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ ประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐาน 6 ด้าน จำนวน 27 ข้อ คือ 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจำนวน 4 ข้อ 3) ด้านบริการอาหารสะอาด ปลอดภัย จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมสะอาด ปลอดภัย จำนวน 9 ข้อ 5) ด้านบุคลากร จำนวน 3 ข้อ 6) ด้านการมีส่วนร่วม จำนวน 1 ข้อ (กรมอนามัย, 2547) รายละเอียด ดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

- เด็กทุกคนได้รับการประเมินภาวะโภชนาการเด็ก โดยชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ทุก 3 เดือน
- อาหารที่จัดให้เด็กมีคุณค่าทางโภชนาการครบ 5 หมู่
- เด็กทุกคนแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกวัน
- มีการจัดอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการและไม่หวานจัด
- มีการตรวจสุขภาพเด็กทุกคน ทุกวัน

2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

- เด็กอย่างน้อยร้อยละ 90 ได้รับการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์อายุโดยผู้ดูแลเด็ก
- มีของเล่น นิทาน เหมาะสมตามวัย และมีกิจกรรมการเล่นิทาน อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง
- มีมุมการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง
- ผู้ดูแลเด็กสามารถให้คำปรึกษากับผู้ปกครองเด็กเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก

3) ด้านบริการอาหารสะอาด ปลอดภัย

- สถานที่เตรียมปรุงอาหาร สะอาด ถูกสุขลักษณะ
- น้ำดื่ม น้ำใช้ สะอาด เพียงพอ
- อุปกรณ์และภาชนะใส่อาหารปลอดภัย และสะอาด
- ผักสด ผลไม้ต้องล้างสะอาด เนื้อสัตว์ปรุงสุก และปกปิดอาหารที่พร้อมบริโภค
- ผู้ประกอบอาหารมีสุขภาพดี แต่งการสะอาด และสุภาพเรียบร้อย

4) ด้านสิ่งแวดล้อมสะอาด ปลอดภัย

- บริเวณศูนย์เด็กเล็กมีสภาพแวดล้อมภายนอก และภายในสะอาด ปลอดภัย
- ห้องน้ำ ห้องส้วมสะอาด ถูกสุขลักษณะ
- พื้นที่ใช้สอยจัดเป็นสัดส่วนและเพียงพอ

- เครื่องใช้สำหรับเด็กสะอาดและเพียงพอ
- ตัวอาคารมั่นคง แข็งแรงและปลอดภัย
- มีการจัดการขยะอย่างถูกสุขลักษณะ
- มีแสงสว่างและการระบายอากาศเพียงพอ
- มีการป้องกันแมลงและพาหะนำโรค
- มีมาตรการความปลอดภัย

5) ด้านบุคลากร

- ผู้ดูแลเด็กทุกคนมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
- ผู้ดูแลเด็กร้อยละ 50 ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก
- มีอัตราส่วนการดูแลเด็กเหมาะสม

6) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์

การรับรองมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กน่ายู่

เกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับพื้นฐาน	สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อที่มีสัญลักษณ์ ☐	จำนวน 8 ข้อ
ระดับดี	สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อที่มีสัญลักษณ์ ☐ และ ☐	จำนวน 17 ข้อ
ระดับดีมาก	สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อที่มีสัญลักษณ์ ☐ และ ☐ บวกข้อที่มีสัญลักษณ์ ☐ จำนวน 9-10 ข้อ	จำนวน 17 ข้อ

ศูนย์เด็กเล็กไม่ผ่านเกณฑ์ คือ ศูนย์เด็กเล็กที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ระดับ

การดำเนินการ โครงการศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ สามารถสรุปตามกลุ่มบุคคลเป้าหมาย กลวิธี
การดำเนินงาน และเป้าหมายเชิงผลลัพธ์ ได้ดังต่อไปนี้ (กรมอนามัย, 2547)

บุคคลเป้าหมาย	กลวิธีการดำเนินงาน	เป้าหมายเชิงผลลัพธ์
เด็ก	<ul style="list-style-type: none"> - การให้บริการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ - การให้จัดกิจกรรมการเล่นิทาน การเล่นต่างๆ - การให้บริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพ การจัดกิจกรรมแปรงฟัน หลังอาหารกลางวัน - การพัฒนาและปรับปรุงอนามัยสิ่งแวดล้อม บริเวณศูนย์เด็กเล็ก เช่น การปรับปรุงสนามเด็ก เล่น เครื่องเล่นต่างๆ ให้สะอาดปลอดภัย การปรับปรุงห้องส้วมสำหรับเด็ก และ ห้องครัว - การให้อาหารครบ 5 หมู่ และอาหารที่สะอาด - การปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การล้างมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ - เด็กได้รับการบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพทุกด้าน - เด็กได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพดี และปลอดภัย - เด็กได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพที่ดี
ผู้ดูแลเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> - การฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ ทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูเด็ก - การจัดหาสื่อประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง - การศึกษาดูงาน - การจัดหาบริการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้ดูแลเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - รับรู้นโยบายและแนวทางการดำเนินงาน - ได้รับการฝึกพัฒนาความรู้ - มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง - มีสุขภาพที่ดี
ประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าร่วมประชุมเพื่อให้ออกความคิดเห็น

บุคคลเป้าหมาย	กลวิธีการดำเนินงาน	เป้าหมายเชิงผลลัพธ์
ผู้ปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป เช่น ศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่เป็นอย่างไร ควรพัฒนาอย่างไร - การให้ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม สำหรับเด็กที่ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในรูปของการประชุมและสื่อต่างๆ - การจัดให้มีกิจกรรมชุมชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเลือกศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐานสำหรับบุตรได้ - ได้รับความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก - สนับสนุนการมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชน - มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและสนับสนุนศูนย์เด็กเล็ก
ผู้บริหารศูนย์เด็กเล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - การประชุมปฏิบัติการสร้างความเข้าใจและการทำแผนปฏิบัติการ - สนับสนุนการสร้างเครือข่ายศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถทำแผนปฏิบัติการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ได้ - ดำเนินงานตามแนวคิดและมีเครือข่ายระหว่างศูนย์เด็กเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - การประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจ - การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ 	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง
องค์กรส่วนภูมิภาค	<ul style="list-style-type: none"> - การประชุมเชิงปฏิบัติการ - การสนับสนุนวิชาการ เช่น วิทยากร คู่มือและสื่อการเรียนต่างๆ - การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ - การติดตาม และประเมินผล 	<ul style="list-style-type: none"> - บุคลากรสามารถสนับสนุน และติดตามการดำเนินงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บุคคลเป้าหมาย	กลวิธีการดำเนินงาน	เป้าหมายเชิงผลลัพธ์
องค์กรสวนกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - การประชุมประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - การจัดทำแผนการดำเนินงานและพัฒนางาน - การติดตาม ประเมินผล 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการบูรณาการงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องลงในศูนย์เด็กเล็ก - ติดตามประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดและนโยบายการดำเนินงานของศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ มุ่งหวังให้เด็กมีการพัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างเหมาะสมตามวัย ภายใต้อิทธิพลที่ดี สะอาดถูกสุขลักษณะและปลอดภัย โดยมียุทธศาสตร์หลักสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กของภาคีเครือข่ายในชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

มีผู้นิยามและให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้หลายท่าน พอสรุปได้ ดังนี้ อทิน รพีพัฒน์ (2527) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหนึ่ง โดยเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและต้องเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการด้วยตนเอง โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนการดำเนินงาน และการประเมินผล

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2544) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่ากระบวนการที่ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการมีส่วนร่วมในการติดตามและ

ประเมินผล ในกิจกรรมใดก็ตาม โดยชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วม ดำเนินการทุกขั้นตอนโดยปราศจากข้อบังคับกฎเกณฑ์จากภายนอก

โคเฮิน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน ทักษะของการพัฒนาชนบทว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนต้องประกอบด้วย การมีส่วนเกี่ยวข้องของ ประชาชน 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร ด้วยวิธีใด มีส่วน ร่วมในการดำเนินโครงการ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลโครงการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ในการศึกษาครั้งนี้ หมายความว่า การที่ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานศูนย์เด็กเล็ก เจ้าหน้าที่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบงานศูนย์เด็กเล็ก กรรมการศูนย์เด็กเล็กและผู้ดูแลเด็กเข้ามา ดำเนินการในกิจกรรมของศูนย์เด็กเล็ก มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก โดยการ ปฏิบัติงาน ประสานงาน ช่วยเหลือ สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านทุนทรัพย์ ตลอดจนการให้ คำแนะนำต่างๆ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐาน สำคัญของกระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งโดยหลักการแล้วการมีส่วนร่วมมีความ สำคัญ ดังนี้ (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2544)

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการดำเนินการควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจังทุกขั้นตอนจะช่วยให้ชุมชน มีพลังการต่อกรกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนแสดงถึงการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถใน การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด
5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการ ยอมรับและการใช้ความคิดใหม่วิธีการใหม่ หรือนวัตกรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งใน กระบวนการพัฒนา

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาจะทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้ได้หนทางการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชนได้มากกว่าให้บุคคลภายนอกเข้ามาช่วยแก้ปัญหา

กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อกระบวนการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถสร้างพลังการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ในชุมชนอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชนได้ในที่สุด

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ได้มีนักวิชาการให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

อคิน รพีพัฒน์ (2527) ได้ระบุลักษณะของการมีส่วนร่วมที่ควรจะนำมาพิจารณามี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยพิจารณาว่ามีส่วนร่วมในขั้นตอนไหนอย่างไร ได้แก่

- 1.1 การค้นหาปัญหา จัดลำดับของปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหา
- 1.2 หาแนวทางการแก้ปัญหาและดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหานั้น
- 1.3 การประเมินผลการพัฒนา

และควรพิจารณาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านว่าเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ สามารถหาแนวทางแก้ปัญหาในชุมชนได้หรือไม่

2. ลักษณะเงื่อนไขการเข้าร่วมกิจกรรมว่าการที่ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะเงื่อนไขเหล่านี้หรือไม่

- 2.1 เกรงใจ ถูกบังคับ หรือมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า
- 2.2 เข้าใจและยอมรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น

2.3 เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าว จะก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวแก่ตนเองและชุมชน และควรพิจารณาถึงลักษณะเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่ามีลักษณะใด เช่น ถ้าหากมีลักษณะถูกบังคับ หรือมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า ถือว่าชุมชนไม่ได้มีจิตสำนึกที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ อย่างแท้จริง

โคเฮิน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981) เสนอแนวคิดลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พื้นฐานของการเข้าร่วม ลักษณะที่เข้ามามีส่วนร่วมมาจากแรงจูงใจภายในจะเป็นแรงหนุนหรือช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนการมีส่วนร่วมที่มาจากปัจจัยภายนอกโดยอาศัยอำนาจบารมีหรือแรงบีบบังคับจากอำนาจ ความเกรงใจหรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจจากชุมชนเอง จึงจะสามารถกระทำได้สำเร็จแต่ก็ไม่มีผลผูกพันทางจิตใจ ความยั่งยืนต่อเนื่องของกิจกรรมหรือ โครงการต่างๆ ก็จะลดลง

2. รูปแบบของการเข้าร่วม การเข้าร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเอง โดยเฉพาะกิจกรรมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชนสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านตัวแทนกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน การเข้าร่วมของประชาชนอยู่ในลักษณะผู้ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม เน้นช่วงเวลาของการมีส่วนร่วม การใช้เวลาเข้าร่วมในกิจกรรมหรือ โครงการต่างๆ จะใช้เวลาอย่างน้อยแตกต่างกัน ความถี่ห่าง จำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอ และฤดูกาลที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง

4. ผลของการเข้าร่วม ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นตัวของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในมวลสมาชิกของชุมชน

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลากหลายลักษณะตามมุมมองของนักวิชาการแต่ละท่าน แต่ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ดีต้องเกิดจากการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากกิจกรรมและเกิดแรงจูงใจภายในที่ต้องการจะเข้าร่วมในกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ ของการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เป็นการแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งของบุคคล และการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน จึงได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเอาไว้ ดังนี้

อลิน รพีพัฒน์ (2527) ได้กล่าวถึง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรสและระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การลงแขก เป็นต้น
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือ เกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้งๆที่ยังไม่ศรัทธาหรือมีความเต็มใจอย่างเต็มที่ ที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ขอความร่วมมือจากผู้ย่อย
3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในผลประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษาฯ และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เช่น สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม ฯ เมื่อชุมชนมีปัจจัยต่างๆที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม ย่อมทำให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ได้ง่าย

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

อกิน รพีพัฒน์ (2527) และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ได้ศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทย ซึ่งสรุปไว้คล้ายคลึงกันว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน มี 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดกล่าวคือ การที่ชุมชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด เมื่อชุมชนได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ก็จะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาในชุมชนได้

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการกิจกรรม แม้ว่าผู้นำในการวางแผนจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา ถ้าหากชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจะเป็นการช่วยให้ชุมชนได้เข้าใจปัญหา พัฒนาประสบการณ์ของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการชุมชน สามารถที่จะมีส่วนร่วมในการลงทุนและร่วมปฏิบัติงานได้ในกิจกรรมหลายๆ ประเภท ซึ่งจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดต้นทุนให้กับตัวเองในการดำเนินงานและจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ การดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองจะทำให้เกิดการเรียนรู้และเมื่อเห็นประโยชน์ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมนั้นได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความยั่งยืน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญเพราะจะทำให้ชุมชนได้ทราบถึงผลของการดำเนินกิจกรรม การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมและยังเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมินและเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ชุมชนอื่นๆ

โคเฮิน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision marking) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดการ หรือกำหนดระบบของโครงการ เป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา โดยการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริงด้วยวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

1.2 การมีส่วนร่วมในการเตรียมการ (Ongoing decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ (Operating decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมกันตามประเพณี เช่น กลุ่มสตรี หรือกลุ่มหนุ่มสาว เพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิก ร่วมดำเนินการการคัดเลือกผู้นำและการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) เป็นการดำเนินการตามโครงการและแผนงานซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์ และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะให้ด้วยความเต็มใจ

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Administration and co-ordination) การมีส่วนร่วม โดยวิธีการจ้างบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรมผู้ที่เข้าปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ (Programmer enlistment activities) เป็นการมีส่วนร่วมโดยการเข้าปฏิบัติในโครงการ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) ลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการ ซึ่งลักษณะนี้จะพบมากที่สุด โดยการมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือเพราะการบังคับให้ทำนั้น ผลประโยชน์จะไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญ 2) ลักษณะเต็มใจเข้าปฏิบัติในโครงการ ซึ่งลักษณะนี้จะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากเกิดการมีส่วนร่วม

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมรับผลต่างๆ ที่จะเกิดประโยชน์ แก่ตนเอง แก่ผู้เกี่ยวข้องและชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

3.1 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (Material benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

3.2 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (Social benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะหรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

3.3 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง พลังอำนาจทางการเมือง ความคุ้มค่าของผลประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานรวมทั้งการค้นหาข้อดี และข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ แต่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้จะเป็นสิ่งที่แสดงสิ่งที่แสดงถึงอิทธิพลของพลังความคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนอกระบบเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กก่อนวัยเรียนในทุกๆ ด้านต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมด้านต่างๆของศูนย์เด็กเล็กให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก โดยต้องมีหลักการดำเนินงานของศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ ดังนี้ (กรมอนามัย, 2547)

- 1) ยึดความต้องการและความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด
- 2) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูเด็กและอื่นๆตามความจำเป็น
- 3) เน้นความพร้อมของเด็กและฝึกให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยสอนแบบเล่นปนเรียน ให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเด็กจำนวนมากพอคุ้มค่าในการดำเนินงานของศูนย์เด็กเล็ก
- 4) กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลางหมู่บ้าน กรรมการศูนย์เด็กเล็ก กรรมการสภาตำบล และกรรมการอื่นๆ ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ศูนย์เด็กเล็กอยู่ในสภาพที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงดูเด็กรวมทั้งการจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็กเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป
- 5) ศูนย์เด็กเล็กแต่ละแห่งให้มีผู้ดูแลเด็กที่มีคุณสมบัติเหมาะสมอย่างน้อยศูนย์ละ 1 คน ต่อเด็ก 20 - 25 คน
- 6) ให้หน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชนอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 7) ให้หน่วยราชการ หรือองค์กรเอกชนอื่นๆ ให้ความร่วมมือกับผู้ดูแลเด็ก โดยใช้เวลาร่วมทำกิจกรรมที่ศูนย์เด็กเล็ก เช่น ทำความสะอาดศูนย์เด็กเล็ก จัดงานวันเด็กและกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งจัดทำสื่อและของเล่นให้เด็ก
- 8) ให้ศูนย์เด็กเล็กแต่ละแห่งจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดหาอาหารสำหรับเด็ก การจัดเครื่องเล่นและการละเล่นของเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัย

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนอกระบบของอำเภอวังทอง จังหวัดแพร่

ในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการตามนโยบายของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรรมการศูนย์เด็ก

เล็กและผู้ดูแลเด็ก ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกคนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะให้คำแนะนำด้านวิชาการและควบคุมกำกับด้านมาตรฐาน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การดูแลในภาพรวม บริหารจัดการทั้งหมดโดยเฉพาะด้านงบประมาณและบุคลากร กรรมการศูนย์เด็กเล็กมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ดูแลเด็กในทุกด้านและสนับสนุนการดำเนินงาน รวมถึงการระดมความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้ดีขึ้น และผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่หลักในการดูแลเด็กในศูนย์เด็กเล็กโดยส่งเสริมการพัฒนาเด็กแบบองค์รวมตามนโยบายของศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 3) ด้านบริการอาหารสะอาด ปลอดภัย 4) ด้านสิ่งแวดล้อมสะอาด ปลอดภัย และ 5) ด้านบุคลากร ซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้

จากการประเมินผลตามโครงการศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ ในปีงบประมาณ 2550 ที่ผ่านมาศูนย์เด็กเล็กในจังหวัดแพร่ ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับดีและดีมาก ร้อยละ 78.51 และผ่านเกณฑ์การประเมินระดับพื้นฐาน ร้อยละ 99 สำหรับศูนย์เด็กเล็กในอำเภอร่องกวาง ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับดีและดีมาก ร้อยละ 45.45 และผ่านเกณฑ์การประเมินระดับพื้นฐาน ร้อยละ 96.97 ซึ่งเป้าหมายในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ คือ ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับดีและดีมาก ร้อยละ 50 และผ่านเกณฑ์การประเมินระดับพื้นฐานขึ้นไป ร้อยละ 100 (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอร่องกวาง, 2550) จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กในระดับอำเภอ ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในปัจจุบันบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กในอำเภอร่องกวาง มีการดำเนินงานตามบทบาท หน้าที่ที่รับผิดชอบ คล้ายคลึงกันทุกแห่ง แต่ศูนย์เด็กเล็กที่ประสบความสำเร็จ ยังมีจำนวนไม่ถึงครึ่งของศูนย์เด็กเล็กทั้งหมดตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงต้องการศึกษาการเข้าร่วมดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินของศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ในข้อที่ 27 คือ ในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่จะต้องมีผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (กรมอนามัย, 2547) ตามสมมุติฐานที่ว่า ศูนย์เด็กเล็กที่มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆของศูนย์เด็กเล็กอย่างสม่ำเสมอและมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ศูนย์เด็กเล็กแห่งนั้นมีการพัฒนาที่ดีในทุกๆด้านและประสบความสำเร็จในที่สุดแตกต่างกับศูนย์เด็กเล็กที่มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เด็กเล็กน้อยและด้อยคุณภาพ เป็นการหาแนวทางแก้ไขในจุดที่บกพร่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศูนย์เด็กเล็กอย่างยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยศึกษาในขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้ลงมือปฏิบัติและลงมือกระทำอย่างเป็นรูปธรรม

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ ต้องอาศัยหลักการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากที่สุด โดยยึดเอาความต้องการและความพร้อมของประชาชนในชุมชนเป็นหลักมีผู้ดูแลที่เหมาะสมและมีการจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ที่ดี

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ด้านจากการศึกษา ของปรเมษฐ์ กิ่งโก้ และคณะ (2545) พบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองเด็ก มีส่วนร่วมในระดับมากในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กเล็ก ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ และจากการศึกษา ของบรรเจิดพร หาญแก้ว (2549) เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า ในศูนย์เด็กเล็กที่ผ่านเกณฑ์ประเมินตาม โครงการศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ในระดับดีและดีมาก มีระดับการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

สำหรับการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กในอำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ได้มีบุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่และลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมแตกต่างกัน (กรมอนามัย, 2547) ดังนี้

1. ผู้ดูแลเด็กหรือพี่เลี้ยงเด็ก เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดูแลเด็กโดยตรงมากที่สุด และเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กมากที่สุด ผู้ดูแลเด็กมีการนำนโยบาย และแนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ของกรมอนามัยมาปรับใช้ในศูนย์เด็กเล็ก และเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูเด็กอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในทุกๆ ด้าน

2. กรรมการศูนย์เด็กเล็ก เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุนและเป็นผู้นำการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก ควบคุมกำกับการทำงานด้านต่างๆ ร่วมให้คำแนะนำช่วยเหลือการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กชี้แจงประชาชนให้เข้าใจและให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก จากการศึกษาของกาญจนา เลิศวุฒิ (2545) เรื่องการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลวังผาง จังหวัดลำพูน พบว่า คณะกรรมการซึ่งคัดเลือกจากตัวแทนองค์กรต่างๆ ในชุมชน บริหารจัดการศูนย์เด็กเล็กโดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจ

การดำเนินการจัดกิจกรรม การรับผล ประโยชน์และการประเมินผล และผลจากการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เด็กมีสุขภาพและเจริญเติบโตดีขึ้น ผู้ปกครองเด็กจึงมีความพึงพอใจและให้ความสำคัญต่อการดูแลเด็กมากขึ้นและจากการศึกษา ของชาคริต คล้ายพิมพ์ (2535) เรื่องการมีส่วนร่วมของกรรมการพัฒนาเด็กและผู้ปกครองเด็กในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้าน จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประเภทก้าวหน้า ประเภทปานกลางและประเภทล่าช้าหลัง กรรมการพัฒนาเด็กจะมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในระดับสูง ระดับปานกลางและระดับต่ำ ตามลำดับ

3. ผู้ปกครองเด็ก เป็นบุคคลสำคัญที่จะสามารถเข้าร่วมในการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆของศูนย์เด็กเล็กโดยอาจเข้าร่วมเป็นกรรมการ วิทยากร หรืออาสาสมัครช่วยดูแลเด็ก และยังร่วมให้การสนับสนุนในด้านทุนทรัพย์เพื่อใช้ในการบริหาร จัดการในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของการดำเนินงาน จากการศึกษาของชาคริต คล้ายพิมพ์ (2535) เรื่องการมีส่วนร่วมของกรรมการพัฒนาเด็ก และผู้ปกครองเด็กในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้าน จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประเภทก้าวหน้า ผู้ปกครองเด็กจะมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในระดับสูง ซึ่งแตกต่างกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประเภทปานกลางและประเภทล่าช้าหลัง ที่มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางและระดับต่ำ ตามลำดับ

4. ชุมชนรอบศูนย์เด็กเล็ก นอกจากผู้ปกครองแล้วในชุมชนยังมีบุคคลกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงศูนย์เด็กเล็ก และมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือ สามารถร่วมสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก เช่น ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุ เจ้าของร้านหรือมูลนิธิ ชมรมต่างๆ เป็นต้น บุคคลในชุมชนเหล่านี้ เข้ามามีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนด้านความคิด แรงกาย และทุนทรัพย์แก่ศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งจากการศึกษาของพิทยา ภาโนมัย (2550) เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กนำอยู่ ตำบลโพธิ์ศรีสำราญ อำเภอโนนสะอาด จังหวัดอุดรธานี พบว่าชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก คือ 1) คณะกรรมการศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กรรมการศูนย์เด็กเล็ก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มสตรี และคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) ผู้ดูแลเด็กและ 3) ผู้ปกครองเด็ก ถ้าหากว่าชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก จะทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เด็กเล็กตามที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดขึ้น

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กเนื่องจากมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้

คำแนะนำแก่ผู้บริหารศูนย์เด็กเล็ก นอกจากนี้ยังเป็นแกนนำในการขอความร่วมมือต่างๆ จากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาของ บรรเจิดพร หาญแก้ว (2549) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ในศูนย์เด็กเล็กที่ผ่านเกณฑ์ประเมินตาม โครงการศูนย์เด็กเล็กนอกระบบในระดับดีและดีมาก พบว่าระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับ

6. องค์กรส่วนภูมิภาค เช่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอร้องกวาง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนองค์ความรู้ และวิชาการด้านต่างๆ โดยเฉพาะในมิติด้านสุขภาพและพัฒนาการและเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้ดำเนินงานระดับพื้นที่ที่มีการบูรณาการเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กและให้คำแนะนำ รวมถึงการตรวจประเมินรับรองมาตรฐาน ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการประสานงานและช่วยกระตุ้นผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารศูนย์เด็กเล็กให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ โดยให้เริ่มประเมินตนเองและค้นหาส่วนที่ยังต้องการพัฒนาเพื่อให้ได้ตามมาตรฐาน ตลอดจนจนถึงการเข้าร่วมเป็นวิทยากรกระบวนการ ที่จะให้มีการสร้างพลังชุมชนเพื่อการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ

จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กประสบผลสำเร็จ จากการศึกษาของ สุวิทย์ สมบัติ (2540) เรื่องกระบวนการพัฒนาเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสวนเขื่อน จังหวัดแพร่ พบว่าในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก จำเป็นต้องมีหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้แก่ องค์กรชุมชน ผู้ดูแลเด็ก กรรมการศูนย์เด็กเล็ก ประชาชน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยผู้ดูแลเด็กเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และสติปัญญา องค์กรชุมชนและกรรมการศูนย์เด็กเล็กเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในศูนย์เด็กเล็ก เช่น การกำหนดแนวทางการปฏิบัติ ควบคุมการดำเนินงานของผู้ดูแลเด็ก สนับสนุนและส่งเสริมด้านต่างๆ ส่วนประชาชน และพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก มีส่วนร่วมในการดำเนินการสนับสนุนกองทุนพัฒนาเด็ก และมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เด็กเล็ก ร่วมพัฒนาและปรับปรุงศูนย์เด็กเล็ก การที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาเด็กเล็กให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างสมวัย และจากการศึกษาของชาคริต คล้ายพิมพ์ (2535) เรื่องการมีส่วนร่วมของกรรมการพัฒนาเด็กและผู้ปกครองเด็กในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้าน จังหวัดปราจีนบุรี พบว่ากรรมการพัฒนาเด็กเล็กและผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วมโดยรวมค่อนข้างมากในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และจากการศึกษาของปรเมษฐ์ กิ่งไก่อ และคณะ (2545) พบว่าผู้ที่

เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองเด็ก มีส่วนร่วมในระดับมากในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอ จึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กเล็ก

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการศูนย์เด็กเล็กและผู้ดูแลเด็ก ซึ่งสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กให้ประสบความสำเร็จนั้น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ด้วยจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของ การศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานในศูนย์เด็กเล็กของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการศูนย์เด็กเล็กและผู้ดูแลเด็ก ของอำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ ที่มีการดำเนินกิจกรรมของศูนย์เด็กเล็กในด้าน 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 3) ด้านบริการอาหารสะอาดปลอดภัย 4) ด้านสิ่งแวดล้อมสะอาด ปลอดภัยและ 5) ด้านบุคลากร ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของศูนย์เด็กเล็กจะทำให้ศูนย์เด็กเล็กมีการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ส่งผลให้บุตรหลานของคนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี สามารถเติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต